

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ
ЕТНОДИЗАЙНУ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ
«ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ»**

Анотація. Мотиваційно-ціннісний компонент у структурі професійної компетентності вчителя технологій нової української школи передбачає наявність у нього: потреби в самореалізації, системи загальнолюдських та національних цінностей, цілеспрямованості у творчості. Формування цих аспектів професійної компетентності потребує певної ідейної основи, концептуального підходу. Дизайн як галузь діяльності по створенню прийняттого для людини естетичного середовища надає значні можливості для всебічного розвитку як учнів, так і вчителів. Найбільш близьким до змісту навчального предмету «Трудове навчання та технології» є етнодизайн, як окремий напрям сучасного дизайну.

Ключові слова: освітнє середовище, професійна компетентність педагога, етнодизайн, трудове навчання, технології.

Етнодизайн по своїй суті – прояв етнічних, національних рис у сучасних творах дизайну. Проте в сучасній культурі етнодизайн можна вважати наднаціональним феноменом, поява якого пов'язана з явищами глобального мислення, змішування культур. Це глобальна тенденція, що набуває рис концепції створення речей на основі використання архетипів, зрозумілих усім. Передвісниками появи українського національного стилю в дизайні були відомі художники початку ХХ століття (В.Кричевський, Г.Нарбут, М.Бойчук та ін.), які не просто цікавилися, а й ретельно вивчали та намагалися відродити народне мистецтво з його традиціями, мотивами та образами, колористикою та композицією. Але суспільно-історичні передумови не сприяли розвитку дизайну, що спричинило неконкурентоспроможність сучасної вітчизняної промисловості. Тому вважається, що потреба у формулюванні «етнодизайн» в Україні виникла не більше як двадцять років тому і нині проходить фазу становлення. Основою для такого пізнання сьогодні є етнодизайн, який дозволяє, крім іншого, вивчити, систематизувати, поглибити знання про етнос (переважно український), підвищити рівень національної самосвідомості та духовності, набути фахових компетенцій [4; 5; 8; 10;].

Нині в нашій країні національний дизайн перебуває у стані зародження, первинного формування. Теоретики дизайну ведуть пошуки шляхів формування національного

характеру сучасного українського дизайну. В.Даниленко вважає перспективною зону дизайнерської діяльності, яка межує з прикладним мистецтвом і має високий рівень художньої складової дизайнерської праці. Доцільним вважаю використання досвіду дизайн-освіти в галузі етнодизайну для оновлення характеру професійної підготовки вчителя технологій. В розробці методичної системи навчання етнодизайну на засадах взаємодоповнення дизайну і технологій А.Руденченко спиралася на принципи автентичності, конструктивності, проектувальної майстерності. Дослідниця вважає, що етнодизайн необхідно впроваджувати у всі сфери освіти, оскільки це поняття охоплює взаємозв'язок усіх аспектів діяльності зі створення нового виробу – технічного, економічного, естетичного, ергономічного, екологічного, художнього тощо. Саме впровадження етнодизайну в процес підготовки фахівців передбачає активне використання багатоміркової спадщини українського мистецтва в сучасному дизайні. Етнодизайн А.Руденченко характеризує як вид комплексної міждисциплінарної художньо-проектної діяльності, що синтезує в собі регіональні традиції художньо-матеріальної культури, сучасні гуманітарні, мистецькі та технічні знання, методи художнього проектування та технічного конструювання, спрямовується на створення етнокультурного предметного середовища, естетично оцінюваного як цілісне, співмірне та гармонійне. Ця творча діяльність забезпечує розвиток складної інтегративної внутрішньої якості, що виявляється у формуванні етнічного стереотипу, етнічної самоідентифікації, усвідомленні органічної єдності з етнічною культурою, ландшафтом особистісно-ціннісного етносу. Останнім часом увагу дослідників підготовки вчителя трудового навчання і технологій привертає проблема підвищення його компетентності у галузі народного, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну, у поєднанні яких і виникає етнодизайн. Проект, розроблений на основі етнодизайну можна вважати дидактичною одиницею процесу фахової підготовки вчителя трудового навчання. Розглядаючи етнодизайн як «проектну діяльність зі створення сучасних форм матеріального середовища з використанням традиційних елементів культури певного етносу», висловлюю переконання, що професійна діяльність учителя технологій має ґрунтуватися саме на засадах етнодизайну. Учитель трудового навчання розглядається як: творчий суб'єкт культури, носій культурних надбань попередніх поколінь у сфері матеріальної культури; практик, який здатний до переосмислення, інтерпретації семантики вагомих знакових символів етнічної сфери і здатний ретранслювати сутнісний зміст знакових систем за допомогою форми, кольору, фактури в новій дизайнерській розробці; педагог, спроможний до реалізації покладених на нього завдань щодо збереження, примноження і передачі важливих для суспільства знань, умінь і навичок зі сфери трудової діяльності. Для вчителя технологій нової української школи це означає наявність у нього здатності навчати учнів на засадах національної

(поліетнічної) культури, виробляти вміння творчо мислити, пропонувати нові ідеї, використовувати нестандартні рішення, що робитиме досконалою його професійну діяльність. Для цього вчитель технологій має володіти широким колом професійних компетенцій, бути митцем, майстром-наставником, дослідником, творчою особистістю. Етнодизайн синтезує духовне й матеріальне, виступає як система культурно-естетичних зв'язків. Фахова компетентність вчителів трудового навчання з основ етнодизайну розуміється А. Бровченко «як здатність і готовність вчителя до творчої професійно-педагогічної діяльності, що ґрунтується на відповідних знаннях, вміннях та навичках, особистісних здібностях, цінностях та досвіді, які дають можливість, з урахуванням етностильових особливостей декоративно-ужиткового мистецтва та засобів сучасного дизайну, здійснювати ефективну проектну і художньо-трудова підготовку підростаючого покоління, забезпечуючи їхній загальнокультурний та творчий розвиток, формувати в учнів уміння вирішувати завдання в галузі формотворення і декорування матеріальних об'єктів». Педагогічна діяльність, творчість і самореалізація співпадають у бутті педагога. Педагогічна діяльність – це творча діяльність з виховання молодих поколінь, самотворення, перетворення інших і самоперетворення. Вона забезпечує основу самореалізації, виступає засобом самореалізації і професійного самоствердження. Потреба у творчому самовираженні, в особистісній самореалізації у процесі професійно-педагогічної діяльності поступово стає домінуючою ціннісною орієнтацією вчителя. Професійна самореалізація особистості педагога – це завжди інтегральна сума можливостей наступного розвитку [6,с.25]. Теоретична підготовка передбачає засвоєння певного комплексу понять, законів і закономірностей у галузі етнічного напрямку дизайну. Як відомо, «етнодизайн» спочатку мислився як певна стилістика проектування і реалізації задуму засвоєння народних мотивів. Внаслідок згасання народного мистецтва, його традиції стають своєрідною екзотикою, а згодом концепцією стилістичного напрямку. М.Станкевич етнодизайн пропонує кваліфікувати як метод фольклоризації або імітації, на взірць американського «стайлінгу» 1960х років (імітації форми та оздоблення промислових виробів під різні історико-мистецькі стилі – античність, готику, бароко тощо) [10, с.38]. Принцип поєднання краси і користі, відомий ще в народному мистецтві, може бути покладений в основу розробки дизайн-проектів, оскільки закони композиційного формотворення у декоративно-прикладному мистецтві та сучасному дизайні дуже близькі за змістом. Мистецтвознавцями доведено, що дизайн і народне мистецтво мають однакову логіку основних рівнів формотворення, що з погляду одного й другого є передовсім проблемою вибору ключових функціональних параметрів, які й відкривають шлях до конкретного задуму. У професійній дизайн-освіті, як і у підготовці вчителя технологій, велике значення надається практико-орієнтованому блоку в

системі навчання, який включає профільне вивчення дисциплін галузевої і спеціальної підготовки з урахуванням специфіки дизайнерської діяльності, формує знання і алгоритми процесів, що забезпечують виконання конкретних художніх і проектно-творчих завдань, включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний компоненти, що забезпечують готовність до самореалізації і постійного професійного зростання [5,с.12]. Художньо-проектна діяльність на засадах етнодизайну повинна будуватися на системі культурно-естетичних зв'язків, що значно розширює вміння творчо мислити, забезпечує професійну компетентність і культурний розвиток особистості. Відповідно до цього твердження, І. Сиваш розглядає поняття «етнодизайн» в Україні як такий, що базується на естетичних принципах декоративно-ужиткового мистецтва, трансформованих для концептуальних вирішень в етнодизайні, який повинен стати основним культуротворчим елементом у змісті вищої мистецької освіти [7.с.36]. Композиційна цілісність (підпорядкованість, пропорційність); максимальне виявлення у виробі всіх можливостей матеріалу (вибір прийомів обробки і вибір інструментів); вияв задуму через семантику декору і кольору – ці закономірності покладені в основу змісту навчання з дисципліни «Елементи декоративно-прикладного мистецтва», і в подальшому засвоюються учнями у процесі декоративно-практичної діяльності на заняттях з художньої обробки матеріалів та при виконанні проектів.. Така результативна пошуково-творча діяльність розвиває художній смак, творчу уяву, фантазію, і сприяє вихованню національної самосвідомості та розвитку патріотичних почуттів молодого покоління. У практичній діяльності на засадах етнодизайну об'єктом проектування, макетування і навіть виготовлення на уроках трудового навчання та технологій можуть бути меблі, посуд, технічно-побутові речі, тканини, одяг, усіляке обладнання інтер'єрів та екстер'єрів. Прояви етнодизайну можна зустріти нині в різних сферах художньо-проектної діяльності: графічному дизайні, рекламній продукції, одязі та аксесуарах, інтер'єрах житлового і громадського призначення, художньому оформленні культурних заходів (фестивалів, виставок, тематичних семінарів, презентацій). Професійна діяльність учителя технологій на засадах етнодизайну передбачає наявність у нього: тезаурусу знань із народного декоративно-прикладного мистецтва і дизайну; володіння традиційною технологією виготовлення виробів; креативного підходу в розробці проектів. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Етнодизайн, як ціннісна та змістова основа формування компетентності майбутніх учителів технологій у процесі дизайн- підготовки, має вплив не лише на когнітивну сферу особистості, а й на мотиваційно-ціннісну. Для визначення теоретико-методичних засад процесу такої підготовки з'ясовано взаємозв'язок між: змістом професійної компетентності

вчителя технологій, задачами технологічної освіти та можливостями етнодизайну як джерела нових концепцій проектно-перетворювальної діяльності.

Висновки. Визначено можливості використання концепції етнодизайну у системі дизайн-підготовки школярів згідно складових професійної компетентності вчителя технологій: формування мотиваційно-ціннісної сфери у вивченні досягнень народних майстрів та цінності декоративно-прикладного мистецтва, визнаних світом; розвиток когнітивної сфери у процесі опанування історії, традицій та символіки народного мистецтва; базування діяльнісного компонента на активному використанні досліджень народної культури у власних дизайн-проектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція позашкільної освіти та виховання (Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України) – К., І 997.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті -2001.
3. Закон України «Про позашкільну освіту», ВВР.,2000.-393с.
4. Положення про позашкільний навчальний заклад. (Постанова Кабінету Міністрів України від 6.05.2001, № 4
5. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. – Вип. 7. – Слов'янськ, 2018. 111 Методика дослідження.
6. Джуринській О.Н. Розвиток освіти в сучасному світі — М., 1999.
7. Сущенко Т.І. Фактори позашкільного виховання (Поч.шк. 1996 № 3. 36-39с.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані педагогічні твори: М., 1980.
9. Нормативні документи Міністерства освіти і науки України// Книга методиста –Харків.: ПП «Торсінг плюс», 2006.
10. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2018, № 1 Розділ: вища школа с.110